

УДК 342.9

DOI https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2023-2-9

СУБ'ЄКТИ ПРАВА НА ПОДАННЯ ЗАЯВИ ПРО ПЕРЕГЛЯД СУДОВОГО РІШЕННЯ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Руденко Олена Анатоліївна,

кандидат юридичних наук,

викладач юридичних дисциплін

Галицького фахового коледжу імені В'ячеслава Чорновола

ORCID ID: 0000-0002-3274-355X

Статтю присвячено визначенню кола суб'єктів права на звернення до суду із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами. Зроблено висновок про те, що провадження в адміністративній справі у зв'язку з нововиявленими обставинами полягає в повторному розгляді вже розглянутого позову, що проводиться з метою врахування обставин, про існування яких стало відомо вже після ухвалення кінцевого рішення та набрання ним чинності, за умови, що їх узяття до уваги привело б до іншого вирішення справи.

Зазначено, що за нині чинним адміністративним процесуальним законодавством правом на подання заяви про перегляд за нововиявленими обставинами судового рішення наділено учасників справи й осіб, які не брали участі у справі, за умови вирішення судовим рішенням питання про їхні права, свободи, інтереси й (або) обов'язки. Обґрунтовано, що законодавцем правильно наділено учасників справи правом звертатися до суду із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, оскільки вони мають матеріально-правову та процесуально-правову заінтересованість у результатах розгляду справи.

Доведено, що обставини, які свідчать про те, що судовим рішенням вирішено питання про права, свободи, інтереси та (або) обов'язки особи, яка не брала участі у справі, не можуть уважатися нововиявленими. Обґрунтовано, що в разі ухвалення за апеляційною чи касаційною скаргою особи, яка не брала участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси й (або) обов'язки, нової постанови по суті позовних вимог така особа вже не може вважатись «особою, яка не брала участі у справі». Вказано на те, що у провадженні з перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами суд не наділений процесуальними повноваженнями з'ясувати питання про те, чи судові рішення безпосередньо стосуються прав, інтересів і (або) обов'язків цієї особи або містить твердження про її права чи обов'язки у відповідних правовідносинах.

Запропоновано вилучити з Кодексу адміністративного судочинства України такого суб'єкта звернення із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, як особа, яка не брала участі у справі, якщо суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси й (або) обов'язки.

Ключові слова: адміністративне судочинство, перегляд, нововиявлені обставини, судові рішення, особа, яка не брала участі у справі, суб'єкт.

Rudenko Olena. Subjects that have the right to submit an application for the review of the court decision under newly discovered circumstances in administrative process

The article is devoted to the determination of the subjects of the right to appeal to the court with an application for review of the court decision based on newly discovered circumstances. It was concluded that the proceedings in the administrative case in connection with the newly discovered circumstances consist in the re-examination of the already considered lawsuit, which is conducted in order to take into account the circumstances, the existence of which became known already after the final decision was adopted and it entered into force, provided, that taking them into account would lead to a different resolution of the case.

It is noted that under the currently valid administrative procedural legislation, the right to submit an application for review based on newly discovered circumstances is granted to the participants in the case and persons who did not participate in the case, provided that the issue of their rights, freedoms, interests and (or) obligations is resolved by a court decision. It is substantiated that the legislator correctly granted the participants in the case the right to apply to the court for a review of the court decision based on newly discovered circumstances, since they have a material-legal and procedural-legal interest in the results of the case.

It has been proven that the circumstances that indicate that the court decision has resolved the issue of the rights, freedoms, interests and (or) duties of a person who did not participate in the case cannot be considered newly discovered. It is substantiated that in the case of a person who did not take part in the case, following an appeal or cassation complaint, if the court has decided the issue of their rights, freedoms, interests and (or) duties, a new ruling on the substance of the claims, such a person can no longer be considered "a person who did not participate in the case". It is indicated that

in the proceedings for the review of court decisions based on newly discovered circumstances, the court is not empowered with procedural powers to clarify the issue of whether the court decision directly concerns the rights, interests and (or) obligations of this person or contains statements about his rights or duties in the relevant legal relationship.

It is proposed to exclude from the Code of Administrative Proceeding of Ukraine such an entity applying for review of a court decision under newly discovered circumstances as a person who did not participate in the case, if the court decided the issue of his rights, freedoms, interests and (or) duties.

Key words: *administrative proceedings, review, newly discovered circumstances, court decision, person who did not participate in the case, subject.*

Правовому регулюванню інституту перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві присвячено гл. 3 розд. III Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) [1]. Так, за нововиявленими обставинами, перелік яких наведено в ч. 2 ст. 361 КАС України, може бути переглянута судове рішення, яким закінчено розгляд справи, що набрало чинності (ч. 1 ст. 361 КАС України). Правом на подання заяви про такий перегляд наділено учасників справи й осіб, які не брали участі у справі, за умови вирішення судовим рішенням питання про їхні права, свободи, інтереси й (або) обов'язки (ст. 362 КАС України).

Окремих аспектів питання про суб'єктів права на подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами у своїх працях торкалися О. Зельдіна та Р. Колесник [2], В. Лавров [3], Д. Менюк [4], М. Оприско та С. Сенік [5]. Вказані науковці досліджували питання розглядали в контексті аналізу права на апеляційне чи касаційне оскарження судових рішень чи в аспекті дослідження права на справедливий суд. Але колу осіб, які є суб'єктами права на подання заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами, не було присвячено окремого дослідження, що свідчить про актуальність наукових розвідок у цій сфері. З огляду на це метою статті є визначення кола осіб, які мають право на звернення до суду із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, та вироблення рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання в цій сфері.

Так, відповідно до ч. 2 ст. 361 КАС України «підставами для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами є такі: 1) істотні для справи обставини, що не були встановлені судом і не були та не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи; 2) установлення вироком суду або ухвалою про закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності, що набрали законної сили, завідомо неправдивих показань свідка, завідомо неправильного висновку експерта, завідомо неправильного перекладу, фальшивості письмових, речових чи електронних доказів, що призвели до ухвалення незаконного рішення в цій справі; 3) скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення судового рішення, яке підлягає перегляду» [1].

Провадження в адміністративній справі у зв'язку з нововиявленими обставинами полягає в повторному розгляді вже розглянутого позову, що проводиться з метою врахування обставин, про існування яких стало відомо вже після ухвалення кінцевого рішення та набрання ним чинності, за умови, що їх взяття до уваги привело б до іншого вирішення справи. Як видно, у провадженні з перегляду за нововиявленими обставинами суд не перевіряє повноту встановлення обставин у справі, відповідність висновків суду обставинам справи, доведеність обставин, які суд уважав установленими, правильне застосування норм матеріального права чи дотримання норм процесуального права, а лише встановлює факт наявності або відсутності обставин, передбачених у ч. 2 ст. 361 КАС України, та переглядає судові рішення з урахуванням цих обставин у разі їх існування. Правом на подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами наділено учасників справи, якими відповідно до ст. 42 КАС України є сторони, треті особи, а також органи й особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.

Згідно із ч. 1 ст. 42 КАС України до сторін законодавець відніс позивача та відповідача. У літературі слушно зауважено, що однією з обов'язкових ознак сторін є юридична заінтересованість (матеріально-правова та процесуально-правова). Матеріально-правова заінтересованість позивача полягає у прагненні одержати вигоду, яку він отримає в разі задоволення позову (матеріально-правова заінтересованість), а відповідача – у встановленні рішенням суду факту відсутності в нього будь-яких зобов'язань перед позивачем. Процесуально-правова заінтересованість позивача полягає в отриманні рішення про задоволення позову, а відповідача – про відмову в позові [6, с. 76]. Видається, законодавцем правильно наділено сторони правом звертатися до суду із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, оскільки вони мають юридичну заінтересованість у результатах розгляду справи.

На підставі ч. ч. 1–2 ст. 49 КАС України в адміністративному процесі беруть участь два види третіх осіб: треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, та треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору. Включення третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, до суб'єктів права на перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами не викликає сумнівів, оскільки ці учасники судового процесу, як і сторони, характеризуються наявністю юридичної заінтересованості в результатах розгляду справи.

Виходячи із цих же міркувань, можна стверджувати, що законодавцем правильно наділено органи й осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, правом на подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, оскільки в адміністративному судочинстві ці органи й особи діють від свого імені, але захищають права осіб, в інтересах яких вони звернулися до суду та які мають юридичну заінтересованість у результатах розгляду справи.

Третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, також слушно наділено правом на звернення до суду із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, оскільки ухвалене адміністративним судом судове рішення як у первісному розгляді справи, так і за результатами його перегляду може вплинути на їхні права й обов'язки.

Окрім учасників справи, до суб'єктів права на звернення до суду із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами законодавцем віднесено осіб, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси й (або) обов'язки.

Таке законодавче положення підтримали О. Зельдіна та Р. Колесник із посиланням на досвід Литви та Польщі [2, с. 94]. Таку ж думку висловили С. Сенік і М. Оприско, на переконання яких апеляційна чи касаційна скарга особи, яка не брала участі у справі, має містити посилання на обставини, що свідчать про те, що судовим рішенням вирішено питання про її права, свободи, інтереси й (або) обов'язки. Ці обставини є нововиявленими, оскільки відповідають їхнім ознакам. Додатково до цих міркувань науковці зазначили, що «суд, що ухвалив судове рішення, про скасування якого просить скаргник, міг не знати про обставини, якими зумовлений матеріально-правовий інтерес скаргника у справі, та не залучити останнього до участі в ній цілком правомірно. У такому випадку неправильним є правовий наслідок розгляду апеляційної чи касаційної скарги у вигляді скасування судового рішення, оскільки таке на момент його ухвалення було законним і обґрунтованим» [5, с. 24]. З такою аргументацією погодитися не можна з огляду на таке.

По-перше, вирішення судом питання про права, свободи, інтереси й (або) обов'язки особи, яка не брала участі у справі, не відповідає ознакам нововиявлених обставин. У судовій практиці склався підхід, згідно з яким «рішення є таким, що ухвалене про права й обов'язки особи, яка не була залучена до участі у справі, якщо в мотивувальній частині рішення є висновки суду про права й (чи) обов'язки цієї особи або якщо в резолютивній частині рішення суд прямо вказав про її права й (чи) обов'язки» [7].

По-друге, судове рішення, яким вирішено питання про права, інтереси й (або) обов'язки особи, яка не брала участі у справі, не може вважатися законним і обґрунтованим.

На переконання Д. Менюк, правом на подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами має бути наділено тільки тих осіб, які не брали участі у справі, питання про права, свободи, інтереси й (або) обов'язки яких було вирішено судом та які звернулися до апеляційного суду з апеляційною скаргою та були визначені у статусі учасників справи [4, с. 130–131]. Науковцем на підтвердження своєї позиції наведено такі аргументи: «по-перше, порядок перегляду в апеляційному або касаційному провадженнях є більш процесуально складним, ніж перегляд у зв'язку з нововиявленими обставинами; по-друге, обставини, які можуть уважатися нововиявленими, не завжди створюють підстави для скасування рішення суду апеляційної або касаційної інстанцій; по-третє, головне в умовах розвитку України як правової держави, – апеляційний і касаційний порядок розгляду в такому випадку не завжди відповідає адекватному захисту прав особи, яка не брала участі в розгляді справи, якщо суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси й (або) обов'язки» [4, с. 129].

На доцільність наділення осіб, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси й (або) обов'язки, але звернулися до суду з апеляційною чи касаційною скаргою, правом на подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами вказував також В. Лавров. В обґрунтування своєї позиції науковець зазначив, що «такі особи користуються правами учасника справи, а протилежний підхід поставить їх у більш невігідне становище порівняно з іншими учасниками справи» [3, с. 89].

Думається, з такими позиціями погодитися не можна з огляду на таке.

Право особи, яка не брала участі у справі, судовим рішенням у якій вирішено питання про її права, свободи, інтереси й (або) обов'язки, на судовий захист, може бути захищене в апеляційному та касаційному порядку. Якщо суддею-доповідачем у порядку підготовки справи до апеляційного розгляду буде встановлено, що рішення суду першої інстанції може вплинути на права й обов'язки особи, яка не брала участі у справі, він залучає таку особу до участі у справі як третю особу, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору (п. 1 ч. 1 ст. 306 КАС України). У разі такого залучення особа, яка не брала участі у справі, набуває статусу учасника справи і, відповідно, користуватиметься правом на подання заяви про перегляд постанови суду апеляційної інстанції за нововиявленими або виключними обставинами. Якщо Верховним Судом буде встановлено під час касаційного перегляду адміністративної справи факт вирішення судами нижчих інстанцій питання про права й обов'язки осіб, які не брали участі у справі, такі рішення підлягають скасуванню з передачею справи на новий розгляд до суду першої або апеляційної інстанції, де така особа також буде залучена до участі у справі в порядку, установленому процесуальним законом. Отже, у разі ухвалення за апеляційною чи касаційною скаргою особи, яка не брала участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси й (або) обов'язки, нової постанови по суті позовних вимог така особа вже не може вважатись «особою, яка не брала участі у справі».

Водночас варто сказати, що надання особам, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси й (або) обов'язки, можливості звертатися до суду із заявою про перегляд судового рішення, ухваленого у справі, у якій вони участі не брали ні особисто, ні через представника, видається спірним з огляду на сутність і значення перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами як стадії адміністративного процесу.

Проблема здійснення особами, які не брали участі у справі, гарантованого законом права подання до суду заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами полягає в тому, що вони мають довести, а суд установити, що актом органу судової влади вирішено питання про їхні права, свободи, інтереси й (або) обов'язки. Зі змісту викладеного випливає, що суд, який розглядає заяву особи, яка не брала участі у справі, про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, повинен спочатку з'ясувати питання про те, чи судові рішення безпосередньо стосуються прав, інтересів і (або) обов'язків цієї особи або містить твердження про її права чи обов'язки у відповідних правовідносинах. Проте у провадженні з перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами суд не наділений такими процесуальними повноваженнями.

Як було сказано вище, особи, які не брали участі у справі, в адміністративному судочинстві, окрім права подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, є також суб'єктами права на апеляційне оскарження судового рішення суду першої інстанції, яким вирішено питання про їхні права, свободи, інтереси й (або) обов'язки (ч. 1 ст. 293 КАС України), і на його касаційне оскарження після перегляду в апеляційному порядку. Окрім того, ці особи мають право подати касаційну скаргу на постанову суду апеляційної інстанції, якщо саме апеляційний суд безпосередньо вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси й (або) обов'язки (ч. ч. 1, 6 ст. 328 КАС України).

Окремо варто зупинитися на тому, що ухвалення рішення про права, свободи, інтереси й (або) обов'язки осіб, які не були залучені до участі у справі, є обов'язковою підставою для скасування й ухвалення нового судового рішення суду в апеляційному порядку (п. 4 ч. 3 ст. 317 КАС України) та для скасування судового рішення в касаційному порядку та направлення справи на новий розгляд до суду першої або апеляційної інстанції (п. 4 ч. 3 ст. 353 КАС України). Водночас судам апеляційної та касаційної інстанцій надано право закривати відкрите провадження за скаргою особи, поданою з підстав вирішення судом першої чи апеляційної інстанції питання про її права, свободи, інтереси й (або) обов'язки, якщо буде встановлено, що судовим рішенням ці питання не вирішувалися (п. 3 ч. 1 ст. 305, п. 3 ч. 1 ст. 339 КАС України).

Отже, гарантією права осіб, які не брали участі у справі, на справедливий і повноважений суд, є право на апеляційне та касаційне оскарження судового рішення, яким вирішено питання про їхні права, свободи, інтереси й (або) обов'язки. З огляду на це, думається, доцільно позбавити таких осіб права на подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

Література:

1. Кодекс адміністративного судочинства : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2747-15> (дата звернення: 07.05.2023).
2. Зельдіна О., Колесник Р. Інститут перегляду рішення суду за нововиявленими обставинами. *Право і суспільство*. 2017. № 4. С. 89–95. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/4_2017/part_1/18.pdf.
3. Лавров В. Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами у контексті права на справедливий судовий розгляд цивільних справ. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 6. С. 39–43. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/6/9.pdf>.
4. Менюк Д. Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами у цивільному процесі України : дис. ... докт. філос. : 081. Київ, 2021. 237 с. URL: <http://idpnan.org.ua/files/2021/menyuk-d.o.-pereglyad-sudovih-rishen-za-novoviyavlenimi-abo-viklyuchnimi-obstavinami-u-tsivilnomu-protsesi-ukrayini.pdf>.
5. Сенік С., Оприско М. Проблеми теорії та практики перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами в цивільному судочинстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. № 9. С. 22–26. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/v9/6.pdf>.
6. Сало А. Співвідповідач в адміністративному процесі (процесуальна співучасть) : дис. ... докт. філос. : 081. Львів, 2020. 249 с. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2021/radaphd/7750/disertaciyna-robot-na-zdobuttya-naukovogo-stupenya-doktora-filosofii.pdf>.
7. Постанова Верховного Суду від 23.11.2020 р. у справі № 826/3508/17 (адміністративне провадження № К/9901/31706/19). URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/rishennya_sud_palat/palata_31706_19.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2005). Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 6 lyunia 2005 № 2747-IV [Administrative Judicial Code of Ukraine : Law of Ukraine of July 6, 2005 № 1618-IV]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2747-15> [in Ukrainian].
2. Zeldina O.M., Kolesnyk R.M. (2017). Instytut perehliadu rishennia sudu za novoviyavlenymy obstavynamy [Institute for reviewing court decisions based on newly discovered circumstances]. *Law and Society*. № 4. P. 89–95. Retrieved from: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/4_2017/part_1/18.pdf [in Ukrainian].
3. Lavrov V. (2020). Perehliad sudovykh rishen za novoviyavlenymy obstavynamy u konteksti prava na spravedylyvyi sudoviy rozghliad tsyvilnykh sprav [Revision of court decisions based on newly discovered circumstances in the context of the right to a fair trial in civil cases]. *Entrepreneurship, economy and law*. № 6. P. 39–43. Retrieved from: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/6/9.pdf> [in Ukrainian].
4. Meniuk D.O. (2021). Perehliad sudovykh rishen za novoviyavlenymy abo vykliuchnymy obstavynamy u tsivilnomu protsesi Ukrainy : dys. ... doktor filosof. : 081 – Pravo [Review of court decisions based on newly discovered or exceptional circumstances in the civil process of Ukraine : dis. ... Doctor of Philosophy : 081 – Law]. Institute of State and Law named after V.M. Koretsky National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv. 237 p. Retrieved from: <http://idpnan.org.ua/files/2021/menyuk-d.o.-pereglyad-sudovih-rishen-za-novoviyavlenimi-abo-viklyuchnimi-obstavinami-u-tsivilnomu-protsesi-ukrayini.pdf> [in Ukrainian].
5. Senyk S., Oprysko M. (2015). Problemy teorii ta praktyky perehliadu sudovykh rishen u zviazku z novoviyavlenymy obstavynamy v tsyvilnomu sudochynstvi [Problems of the theory and practice of reviewing court decisions in connection with newly discovered circumstances in civil proceedings]. *Entrepreneurship, economy and law*. № 9. P. 22–26. Retrieved from: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/v9/6.pdf> [in Ukrainian].
6. Salo A.B. (2020). Spivvidpovidach u administratyvnomu protsesi (protseualna spivuchast) : dys. ... doktor filosof. : 081 – Pravo [Co-defendant in the administrative process (procedural complicity) : dis. ... Doctor of Philosophy : 081 – Law]. Lviv Polytechnic National University, Lviv. 249 p. Retrieved from: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2021/radaphd/7750/disertaciyna-robot-na-zdobuttya-naukovogo-stupenya-doktora-filosofii.pdf> [in Ukrainian].
7. Verkhovnyy Sud Ukrainy (2020). Postanova vid 23 lystopada 2020 u spravi № 826/3508/17 (administratyvne provadzhennya № K/9901/31706/19) [Resolution of the Supreme Court dated November 23, in case № 826/3508/17 (administrative proceeding № K/9901/31706/19)]. Retrieved from: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/rishennya_sud_palat/palata_31706_19 [in Ukrainian].